

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБ**

Кафедра психології

**СИЛАБУС
«СУЧАСНА ТЕОРІЯ ОСОБИСТОСТІ»**

**спеціальність 053 «Психологія»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

доцент кафедри психології,
кандидат психологічних наук, доцент

Ірина ЮЦЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри психології
Протокол № 13 від 28 серпня 2023р.

Кредити та кількість
годин: 4 кредити ECTS; 120 годин: 16 лекційних,
20 семінарських, 4 практичних занять
та 80 самостійна робота.

Чернігів – 2023

Анотація курсу

У курсі «Сучасна теорія особистості» розкриваються проблеми різноманітних теоретичних поглядів на особливості становлення розвитку та функціонування особистості.

Даний курс містить фундаментальні наукові знання, спроможні формувати світоглядні настановлення здобувачів освіти з актуальних проблем сучасної персонології. Теоретичною основою курсу виступають фундаментальні загальнопсихологічні дисципліни. Курс носить інтегрально-прикладний характер.

Сучасна теорія особистості пов'язана з такими дисциплінами як загальна, соціальна, вікова, диференціальна психологія та прикладними сферами психології – психотерапією та психокорекцією.

Мета курсу

Курс має на меті формування у студентів теоретичних знань про основні напрямки і базові концепції сучасної психології у дослідженнях феномена особистості, знайомство з найбільш відомими напрямками персонології, здобуття навичок порівняльного аналізу багатогранних уявлень про сутність людської особистості з огляду на необхідність і важливість ґрунтовних знань про феномен особистості для фахової підготовки психологів.

Курс спрямований на забезпечення теоретичної грамотності студентів-магістрів, знання різноманітних підходів до вивчення особистості, чіткого розуміння основних чинників та умов її формування, що забезпечує теоретичне підґрунтя та загальне спрямування психокорекційної та психотерапевтичної роботи.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (ЗМІСТ КУРСУ)

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього го	у тому числі				усього	у тому числі			
л		с	пр	с. р.	л		п	пр	с. р.	
1	2	3	4	4	5	6	7	8	9	10
Змістовий розділ 1. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості										
Тема 1. Проблема особистості у сучасній психології	18	2	2	4	10	10	2	-	2	6
Тема 2. Вітчизняні теорії особистості	12	2	-	-	10	20	-	-	-	20
Разом за розділ 1	30	4	2	4	20	30	2	-	2	26

Розділ 2. Теорії особистості психоаналітичного спрямування										
Тема 3. Психоаналітичний підхід З.Фрейда	10	2	2	-	6	10	2	-	-	8
Тема 4. Теорії А.Адлера та К.Юнга	10	2	2	-	6	10	-	2	-	8
Тема 5. Неопсихоаналіз (Е.Фромм, К.Хорні, Е.Берн, Е.Еріксон)	10	2	2	-	6	10	-	-	-	10
Разом за розділ 2	30	6	6	-	18	30	2	2	-	26
Розділ 3. Теорії особистості когнітивно-поведінкового спрямування										
Тема 6. Біхевіоризм і необіхевіоризм. Теорія Б.Скінера. Соціально-когнітивна теорія А.Бандури	10	2	2	-	6	10	2	-	-	8
Тема 7. Когнітивний напрям вивчення особистості (Дж. Келлі, А. Бек).	10	-	2	-	8	10	-	-	-	10
Тема 8. Диспозиційний підхід Г. Олпорта, Р. Кеттела, Г. Айзенка	10	2	2	-	6	10	-	-	-	10
Разом за розділ 3	30	4	6	-	20	30	2	-	-	28
Розділ 4. Теорії особистості гуманістичного спрямування										
Тема 9. Гештальт-підхід у психології, теорія К.Левіна.	13	2	2	-	9	10	-	-	-	10
Тема 10. Гуманістично-екзистенційний напрям у вивченні особистості (К.Роджерс, А.Маслоу, В. Франкл, І.Ялом, Р. Мей та ін)	17	-	4	-	13	20	-	2	-	18
Разом за розділ 4	30	2	6	-	22	30	-	2	-	28
ВСЬОГО	120	16	20	4	80	120	6	4	2	108

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРІВ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Готуючись до семінарського заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки).

Теми семінарських занять

№ 3/п	Назва теми	Кількість годин
--------------	-------------------	------------------------

1	Поняття особистості в психології: основні методологічні підходи та школи.	2
2	Психоаналітична концепція особистості З. Фрейда.	2
3	Теорії особистості К. Юнга та А. Адлера.	2
4.	Теорії особистості Е. Фромма.	2
5.	Теорія особистості Е. Берна, трансактний аналіз.	2
6.	Біхевіоризм і необіхевіоризм. Теорія Б. Скінера.	2
7	Соціально-когнітивна теорія особистості А. Бандури	2
8.	Диспозиційна теорія особистості Г. Олпорта. Теорія особистості Р. Кеттела, Г. Айзенка.	2
9.	Гуманістичний напрям у вивченні особистості А. Маслоу.	2
10.	Гуманістичний напрям у вивченні особистості К. Роджерса.	2

План семінарських занять

Розділ 1. Науково-методологічні та теоретичні проблеми психології особистості

Заняття 1. Проблема вивчення особистості у психології (2 год).

ПЛАН

1. Поняття особистості в психології.
2. Основні принципи побудови психологічної теорії особистості. Компоненти теорії особистості.
3. Основні уявлення про природу людини як основа класифікації теорій особистості.
4. Фактори розвитку особистості в процесі соціалізації: основні методологічні підходи.

Література:

Основна:

1. *Биологические и социальные основы личности / К.Купер. Индивидуальные различия. М.: 1999. С.127- 240.*
2. *Варій М.Й. Психологія особистості: Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. – 592с.*
3. *Копець Л.В. Психологія особистості: Навч. посіб для студ. вищ.навч. зал. К.: Вид.дім "Кієво-Могилянська академія", 2007. 460с.*

4. Ліфарєва Н.В. *Психологія особистості*. Київ, 2003.
5. Максименко С.Д. *Психологія особистості*. Київ : Вид-во Тов. КММ, 2007.
6. Максименко С.Д., Мул С.А. *Структура особистості: теоретико-методологічний аспект*. *Проблеми сучасної психології*. 2009. Вип. 6. Ч. 1. С. 3–13.
7. *Психология личности: Словарь-справочник / под ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко*. Киев : Рута, 2001.
8. Рибалка В.В. *Особистість у філософсько-психологічній концепції С.Л. Рубинштейна // Психологія і суспільство*. 2003. №2. С. 12–19.
9. Рубинштейн С.Л. *Основы общей психологии*. СПб.: 2001.
10. Слободчиков В.И. Исаев Е.И. *Человек как личность, индивидуальность и универсальность/ Слободчиков В.И. Исаев Е.И. Психология человека. Введение в психологию субъективности*. – М.: 1995. Гл.9.

Додаткова:

11. Холл К.С., Линдсей Г. *Теории личности* – М.: 1997. – 14–44.
12. Хьелл Л. Зиглер Д. *Теории личности*. СПб.: 1997. – С.19-55.

Розділ 2. Теорії особистості психоаналітичного спрямування

Заняття 2. Теорія особистості З. Фрейда та основи психоаналізу (2 год.)

ПЛАН

1. Несвідоме, передсвідоме, свідоме у теорії З. Фрейда.
2. Підструктури особистості: Воно, Я, Над – Я. Первинні потяги-інстинкти.
3. Фази розвитку особистості та формування характеру за З. Фрейдом.
4. Тривожність і основні механізми захисту.
5. Принципи та техніки психоаналітичного методу.

Література

Основна:

1. Бургін М. *Структурні особливості психоаналізу / Вісник АН України*. 1994. №2. С. 45–51.
2. Гордієнко В. Копець Л. *Психологія особистості в біографіях, подіях, портретах: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Вид-дім "Києво-Могилянська академія", 2007. 304с.*
3. Лейбин В.М. *Психоанализ и бессознательное: уточнение понятий // Психологический журнал*. 1989. Т.10, №3. С. 17–22.
4. Лейбин В.М. *Фрейд, психоанализ и современная западная философия*. М., 1990. – С. 11–182.
5. Мошенська Л.В. *Психологічні захисти і несвідоме // Практична психологія та соціальна робота*. 1998. №5. С. 11–13.

6. Обухова Л.Ф. *Детская (возрастная) психология / Развитие классического психоанализа в работах Анны Фрейд*. М., 1996. С. 73–79.
7. *Психология личности в трудах зарубежных психологов. Хрестоматия / Сост. и общая ред. А.А. Реана*. Спб., 2000. С. 9–36
8. Руткевич А.М. *Психоанализ: Курс лекций*. М., 1997. 352 с.
9. Слуцкий В.М. *Современное состояние детского психоанализа // Вопросы психологии*. 1988. №5. С. 161–158.
10. Фрейд А. *Введение в технику детского психоанализа*. М., 1991
11. Фрейд З. *Психология бессознательного: Сборник произведений / Сост. науч. ред. М.Г. Ярошевский*. М., 1990. 448 с. (до реферату 1: С. 425–439; до реферату 2: С. 202–309, 346–381).
12. Фрейд З. *Психология сексуальности*. Минск, 1993. С. 37–98.
13. Фрейд З. *Остроумие и его отношение к бессознательному*. СПб., 1997.
14. Фрейд З. *Разделение психической личности: 31 лекция (из работы «Лекции по введению в психоанализ»: Публикация) // Психологический журнал*. 1988. Т. 9, №6. С. 139–151.
15. Фрейд З. *Толкование сновидений / Пер. с нем. К.*, 1991.
16. Холл Кэлвин С., Линдсей Гарднер. *Теории личности*. М., 1997. С. 45–90.
17. Хьелл Л., Зиглер Д. *Теории личности (Основные положения, исследования и применение)*. СПб., 1999. С. 105–160.

Заняття 3. Теорія особистості А. Адлера та основи індивідуальної психотерапії (2 год.)

ПЛАН

1. Компенсація та відчуття неповноцінності в теорії особистості А. Адлера.
2. Подолання комплексу неповноцінності та індивідуальний життєвий стиль.
3. Види особистісної компенсації та сфери соціалізації за А. Адлером.
4. Роль несвідомих фікцій і свідомого життєвого досвіду у розвитку особистості за А. Адлером.

Література

1. Адлер А. *Воспитание детей. Взаимодействие полов / Пер. с англ. А.А. Валеева и Р.А. Валеевой (The Education of Children. Gateway Editions, Ltd. South Bend Indiana, 1978)*. – Ростов н / Д: изд-во "Феникс", 1998. 448 с.
2. Адлер А. *Наука жить / Пер. с англ. и нем.* – К.: Port-Royal, 1997. 228 с.
3. Адлер А. *Практика и теория индивидуальной психологии*. М., 1995 (до реферату 1).
4. Адлер Г. *Лекции по аналитической психологии*. М., К., 1996. 282 с.
5. Букатов В. *Карл Густав Юнг о становлении личности / Школьный психолог*. 2003. № 23 (30 апреля). С. 12–13.

6. Булаков А.В. Архетипы, принцип синхронистичности К.Г. Юнга и феномен периодичности человеческой истории // Соционика, психология и межличностные отношения. 2001. №2. С. 2–4.
7. Бундулс Я. Индивидуальная психология А. Адлера / Вопросы психологии. 1982. №2. С. 133–139.
8. Гордієнко В.Копець Л. Психологія особистості в біографіях, подіях, портретах: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Вид.дім "Києво-Могилянська академія", 2007. 304с.
9. Холл Кэлвин С., Линдсей Гарднер. Теории личности. М., 1997. С. 139–151.
10. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности (Основные положения, исследования и применение). СПб., 1999. С. 162–197.
11. Ярошевский М.Г. Психология в XX столетии. М., 1974. С. 242–243
12. Юнг К.Г. Проблемы души нашего времени. М., 1993. 336 с.
13. Юнг К.Г. Психологические типы. – Мн., 1998.

Заняття 4. Теорія особистості Е.Фромма та етичні основи неопсихоаналізу (2 год.)

ПЛАН

1. Поняття ціннісних і моральних конфліктів в теорії Е. Фромма. Гуманістична та авторитарна етики.
2. Дихотомії екзистенційного та історичного в людині як основа особистісного розвитку та самоактуалізації за Е. Фроммом.
3. Характерологія Е. Фромма. Типи непродуктивної та продуктивної орієнтації характеру.
4. Продуктивні орієнтації характеру як основа адекватної особистісної актуалізації.

Література:

1. Гордієнко В.Копець Л. Психологія особистості в біографіях, подіях, портретах: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Вид.дім "Києво-Могилянська академія", 2007. 304с.
2. Психология личности. Тексты / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузыря. М., 1982. С. 48–54.
3. Психоанализ в XX веке: от Фрейда к Фромму // Философия: Учебник / Под ред. В. Губина. М., 1996. С. 376–387.
4. Теории личности в западно-европейской и американской психологии. Хрестоматия по психологии личности. Самара, 1996. С. 244–294.
5. Фромм Э. Бегство от свободы. М., 1990.
6. Фромм Э. Душа человека. М., 1992. 253 с.
7. Фромм Э. Иметь или быть. М., 1986. 238 с.
8. Фромм Э. Психоанализ і дзен-буддизм /Філософська і соціологічна думка. 1992. №1. С. 152–168; №2. С. 143–164.
9. Фромм Э. Психоанализ и этика. М., 1993. – 415 с.
10. Холл Кэлвин С., Линдсей Гарднер. Теории личности. М., 1997. С. 151–157.

11. Хьелл Л., Зиглер Д. *Теории личности (Основные положения, исследования и применение)*. СПб., 1993. С. 246–254.
12. Ярошевский М.Г. *История психологии*. М., 1985. С. 416–418.
13. Ярошевский М.Г. *История психологии. От античности до середины XX века*. М., 1997. С. 286–289.

Заняття 5. Теорія особистості Е. Берна та трансактний аналіз (2 год.)

ПЛАН

1. Концептуальні основи динамічної теорії особистості Е. Берна. Стани «Я» та відповідні їм психічні функції.
2. Стани особистості за Е. Берном та їхній взаємовплив і взаємозв'язок: Я – Дитина, Я – Дорослий, Я – Родитель (Батько).
3. Соціальні аспекти становлення особистості за Е. Берном. Трансакції: їх типи та види.
4. Способи особистісного структурування часу як фактори формування особистісного сценарію.

Рекомендована література:

1. Берн Э. *Введение в психиатрию и психоанализ для непосвященных*. СПб., 1991.
2. Берн Э. *Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы*. М., 1988. 400 с.
3. Берн Э. *Секс в человеческой любви*. М., 1990. 113 с.
4. Берн Э. *Трансакционный анализ и психотерапия*. СПб., 1992. 224 с.
5. Джеймс М., Джонсгард Д. *Рожденные выигрывать. Трансакционный анализ з геитальт упражнениями*. М., 1993. 336 с.
6. Осипова А.А. *Общая психокоррекция*. М., 2002. С. 108–116.
7. Папуш М. *Ребёнок, родитель, взрослый: (Трансактний аналіз ТА) Э. Бёрна – направления в современной психологии / Школьный психолог*. 1998. №1–2 (январь). С. 5. (Приложение к газете «1 сентября»).
8. Роменец В.А., Маноха І.П. *Історія психології ХХ ст. К., 1998. С. 566–570.*
9. Степанов С. *Психология в лицах*. М., 2001. С. 346–357.
10. Степанов С. *Эрик Бёрн (1910–1970) // Школьный психолог*. 2000. №31 (август). С. 4–5.
11. *Теории личности в западноевропейской и американской психологии / Сост. Д.Я. Райгородский*. Самара, 1996. С. 295–314.
12. Шевандрин Н.И. *Социальная психология в образовании*. М., 1995. Ч.1. *Концептуальные и прикладные основы основы социальной психологии* С. 59–72.

Розділ 3 Теорії особистості когнітивно-поведінкового спрямування

Заняття 6. Біхевіоризм і необіхевіоризм як напрям у вивченні особистості. Когнітивно-поведінковий підхід А. Бандури (2 год.)

План

1. Поняття особистості в теорії наочення Б. Скіннера.
2. Респондентна та оперантна поведінка. Режими підкріплення.
3. Уявлення про особистість у теорії реципрокного детермінізму А.Бандури.
4. Самоефективність, самопідкріплення та самоконтроль у поведінці за А.Бандурою.
5. Основні процеси моделювання поведінки особистості у теорії А.Бандури.

Література

Джерела:

1. Бандура А. Теория социального научения. – Спб.: Евразия. – 2000. – 320с.
2. Скиннер Б.Ф. По ту сторону свободы и достоинства. Аудиокнига / Режим доступу: https://www.yakaboo.ua/po-tu-storonu-svobody-i-dostoinstva-b-f-skinner.html?gclid=Cj0KCQiAtOjyBRC0ARIsAIPjyGPU_J_u6OgKP3vqnvIL3cfe8uCyZ51YbN9LhjRpCR1cvJnJS5EvCmEaAkNgEALw_wcB
3. Скиннер Б.Ф.Радикальный бихевиоризм. Режим доступу до ресурсу: https://ufreida.com.ua/radikalnyy_bikheviorizm/?gclid=Cj0KCQiAtOjyBRC0ARIsAIPjyGOAOY2vimqfa95BzvpHygfA0UJNnj8OwXW8bi7Dy9ULmXIcWfiuKscaAsw9EALw_wB
4. Скиннер Б. Оперантное поведение. Режим доступу: https://royallib.com/book/skinner_berres/operantnoe_povedenie.html

Основна:

1. Роменець В.А., Маноха І.П. Історія психології ХХ ст. К., 1998. С. 215–221.
2. Холл Кэлвин С., Линдсей Гарднер. Теории личности. М., 1997. С. 337–368, С. 415–447, С. 509–546. С. 373–430.
3. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. СПб., 1999..
4. Фрейджер Р. Личность. Теории, упражнения, эксперименты; пер. с англ. Е. Будаговой, [и др.]. СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. 704 с.

Додаткова:

4. Гальперин П.Я., Ждан А.Н. История психологии ХХ века. М., 2002. С.531–568.
5. Шульц Д., Шульц С. История современной психологии. Спб.: 1998.
6. Ющенко І.М. Основи психології особистості. Навч-метод.посіб.для студентів ВНЗ спец. «Психологія». Чернігів: Вид. Лозовий. 2014. 214с.
7. Ярошевский М.Г. История психологии. От античности до середины ХХ века. – М., 1997. – С. 224–227.

Заняття 7. Когнітивний підхід у психології особистості (2год.)

ПЛАН

1. Когнітивний підхід у психології особистості.

2. Теорія особистісних конструктів Дж.Келлі.
3. Основні положення та принципи когнітивно-поведінкового підходу А.Бека.
4. Раціонально-емотивна терапія Елліса.

Література

Джерела: Эллис А. Гуманистическая психотерапия. Рационально-эмоциональный подход. Режим доступа до ресурсу: <https://avidreaders.ru/book/gumanisticheskaya-psihoterapiya-racionalno-emocionalnyu-podhod.html>

Основна:

1. Бурлачук Л. Ф., Кочарн А. С., Жидко М. Е. Психотерапия: Учебник для вузов. – изд. 3-е, исправ. И доп. СПб. : Питер, 2012. – 496 с.
2. Солсо Р. Л. Когнитивная психология. М., 1996. 600 с.
3. Когнітивна психологія [Електронний ресурс] // <https://uk.wikipedia.org>.
Режим доступу до ресурсу:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>
4. Когнітивна модель (А. Бека) [Електронний ресурс] // Режим доступу : https://pidruchniki.com/14270406/psihologiya/kognitivna_model_beka
5. Когнитивная психотерапия расстройств личности / Под ред. А. Бека, А. Фримена. – СПб. : Питер, 2002. 554 с. (Серия «Практикум по психотерапии»).
6. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования . СПб.: Питер, 2000. 464 с.
7. Психотренинг по методу А.Эллиса . Режим доступа до ресурсу: <https://avidreaders.ru/book/psihotrening-po-metodu-alberta-ellisa.html>
8. Федоров А. П. Когнитивно-поведенческая психотерапия. СПб. : Сова, 2002. 334 с.
9. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. СПб., 1999. С. 431–478.
10. Фрейджер Р. Личность. Теории, упражнения, эксперименты; пер. с англ. Е. Будаговой, [и др.]. СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. 704 с.

Додаткова:

11. Осипова А.А. Общая психокоррекция. М., 2002.
12. Столяренко О. Б. Психологія особистості: Навчальний посібник. Київ, 2012.
13. Шлімакова І. І. Основи психотерапії: Навч.-метод. рекомендації для студентів 3-го курсу спеціальності «Психологія». Чернігів, 2015.

Модуль 4. Теорії особистості гуманістичного спрямування

Заняття 8. Теорія особистості К. Левіна та гештальттерапія (2 год.)

1. Положення К.Левіна про потреби і динамічні характеристики квазіпотреб.
2. Поняття психологічного поля в концепції К. Левіна.
3. Структура особистості та складові її життєвого простору.
4. Динаміка особистостіза К. Левіним.
5. Гештальт-терапія як практичне втілення гештальт-теорії.

Література

Джерела:

1. Левин К. Теория поля в социальных науках. СПб.: 2000. 408с.
2. Перлз Ф.С. Внутри и вне помойного ведра / Практикум по гештальттерапии. – М., 1997. – 448 с.

Основна:

1. Гришина Н.В. Курт Левин: жизнь и судьба/ Левин К. Разрешение социальных конфликтов. СПб., 2000 – 408с.
2. Зейгарник Б.В. Теория личности К.Левина // Психология личности: Норма и патология. М., 2003.
3. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования . — СПб.: Питер, 2000. 464 с.
4. Психология личности. Тексты / ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, А.А.Пузыряя. М., 1982. С. 97- 105.
5. Фрейджер Р. Личность. Теории, упражнения, эксперименты; пер. с англ. Е. Будаговой, [и др.]. СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 704 с.

Додаткова:

6. Ждан А.Н. История психологии: от античности к современности. М., 1997. С. 261–276.
7. Осипова А.А. Общая психокоррекция. – М., 2002. С. 116–126.
8. Романин А.Н. Основы психотерапии: Учеб. пособие. М., 1999. С. 98–101.
9. Шульц Д.П. Шульц С.Е. История современной психологии. Спб., 1998. 528с.
10. Ярошевский М.Г. Психология XX ст. М., 1974. С. 253–269.
11. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції. К., 1996. С. 36.

Заняття 9. Теорія особистості А.Маслоу (2 год.)

ПЛАН

1. Основні принципи гуманістичної психології А. Маслоу.
2. Піраміда потреб А. Маслоу. Прагнення людини до самоактуалізації.
3. Дефіцитарна мотивація та мотивація росту.
4. Самоактуалізація: дослідження здорових людей, характеристики самоактуалізованої особистості.
5. Перешкоди на шляху самоактуалізації.

Література

Джерела:

1. Маслоу А. Психология бытия. М., К., 1997. 304 с.

2. Маслоу А. Мотивация и личность. Режим доступа до ресурсу: http://www.bim-bad.ru/docs/maslow_motivation_and_personality.pdf

Основна:

3. Бодалев А.А. О перспективах использования А.Маслоу при решении некоторых проблем акмеологии// Мир психологии, 1998, №2.
4. Гальперин П.Я., Ждан А.Н. История психология XX век. – М., 2002. – С. 685–714.
5. Гордієнко В.Копець Л. Психологія особистості в біографіях, подіях, портретах: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К.: Вид.дім "Києво-Могилянська академія", 2007. 304с.
6. Психология личности в трудах зарубежных психологов. Хрестоматия / Сост. и общая ред. А.А. Реана. Спб., 2000. С. 182–255
7. Теории личности в западноевропейской и американской психологии / Сост. Д.Я. Райгородский. Самара, 1996.
8. Шульц Д., Шульц С. История современной психологии. Спб., 1998. С. 476–484.
9. Холл Кэлвин С., Линдсей Гарднер. Теории личности. М., 1997. С. 261–265.
14. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – СПб., 1999. – С. 479–573.
15. Фрейджер Р. Личность. Теории, упражнения, эксперименты; пер. с англ. Е. Будаговой, [и др.]. СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 704 с.
16. Ющенко І.М. Основи психології особистості. Навчально-методичні посібник для студентів ВНЗ спеціальності «Психологія». Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2014 – 214с.

Додаткова:

17. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості. Харків, 1996. С. 128–132.
18. Ярошевский М.Г. История психологии. От античности до середины XX века. М. 1997. С. 303–309.
19. Экзистенциально-феноменологические основания науки о личности / Ленг Р. Разделенное «Я». К.: 1995. С.11-27.

Заняття 10. Феноменологічна теорія особистості К. Роджерса (2 год.)

ПЛАН

1. Феноменологічна позиція К. Роджерса у визначенні природи людини.
2. Поняття Самості та Я – концепції в теорії особистості К. Роджерса. Розвиток Я – концепції.
3. Характеристики повноцінно функціонуючої людини. Причини виникнення психічних розладів.
4. Клієнт – центрована терапія К. Роджерса.

Література

Джерела:

Роджерс К. О человеческих возможностях. М., 1977.

Роджерс К. Свобода учиться: чем может стать образование. – М., 1969.

Роджерс К. Клиентцентрированный (человекоцентрированный) подход в психотерапии // Вопросы психологии. 2001. №2. С. 48–58.

Основна:

1. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования . — СПб.: Питер, 2000. – 464 с.
2. Психология и психоанализ характера: Хрестоматия. – Самара, 1997. – С. 598–635.
3. Холл Кэлвин С., Линдсей Гарднер. Теории личности. М., 1997. С. 257–286.
4. Фрейджер Р. Личность. Теории, упражнения, эксперименты; пер. с англ. Е. Будаговой, [и др.]. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. 704 с.

Додаткова:

5. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості. Харків, 1996.
6. Осипова А.А. Общая психокоррекция. М., 2002. С. 60–68.
7. Несколько гипотез касающихся помощи в росте личности /Школьный психолог. 2001. №46.
8. Роменець В.А. Історія психології. К., 1978. С. 258–266, 555–564, 627–627.
9. Хири М. Труд быть человеком: Чем может помочь экзистенциально-гуманистическая психология /Школьный психолог. 1998. №35. С. 10.
10. Шевандрин Н.И. Социальная психология в образовании. – М., 1995.
11. Ющенко І.М. Основи психології особистості. Навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ спец. «Психологія». – Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2014 – 214с.
12. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції. К., 1996. С. 35–36.

Практичні заняття

Тема: Аналіз концептуальних підходів до функціонування особистості (4 години)

План:

1. Порівняльна характеристика визначень особистості різних персонологів
2. Аналіз психологічного змісту основних структурних компонентів особистості у теоріях особистості.

Питання для обговорення:

1. Порівняйте структуру особистості запропоновану Фрейдом та Юнгом. В чому спільне, а що відрізняється?

2. Порівняйте позиції Адлера та Юнга з теми природи людської мотивації.
3. Чи згодні ви з твердженням Адлера, що соціальний інтерес є показником психічного здоров'я?
4. Порівняйте та укажіть різницю у поглядах Еріксона, Фромма, Хорні у питаннях впливу раннього дитинства на формування структури особистості.
5. Чи спостерігається схожість в теоріях Еріксона, Фромма, Хорні у питанні особистісної динаміки? Приведіть приклади.
6. Чим відрізняються підходи Олпорта, Кеттела, Айзенка до класифікації рис особистості?
7. Опишіть філософію конструктивного альтернативизма Келлі.
8. Яке із трьох основних напрямлень психології ХХ століття – психоаналіз, біхевіоризм і гуманістична психологія – найбільш адекватно відповідає вашій точки зору на особистість і її поведінку?
9. Поясніть чим феноменологічний підхід Роджерса до розладів поведінки відрізняється від психоаналітичного підходу Фрейда?
10. Коротко опишіть психологічну утопію Маслоу (тип суспільства, що найкращим чином)
11. Чи згодні ви з тим, що вихідні положення теоретиків про природу людини відображають їх власний життєвий досвід?
12. Яка із теорій особистості в майбутньому буде найбільш затребуваною?
13. Ви згодні ви, що особистість – це конструкт персонолога?
14. Чому, на вашу думку, існує так багато теорій особистості?
15. Людина і її місце в різних площинах: системний та історико-еволюційний підходи до особистості.

Вимоги до самостійної роботи студентів

Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Самостійна робота студента (СРС) є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Метою СРС є набуття додаткових знань, перевірка отриманих знань на практиці, вироблення фахових вмінь та навичок. Вивчення навчальної дисципліни «Загальна психологія (особистості)» передбачає такі види СРС:

- реферування наукових джерел з питань, котрі винесені викладачем на самостійне опрацювання студентів;
- підготовка повідомлень до практичних занять;
- конспектування наукових текстів;
- підготовка до написання модульних контрольних робіт;

Студент готує реферат із теми, яка визначена викладачем. Реферат повинен містити наступні елементи: титул, зміст (план), вступ (із коротким описом проблеми), основна частина (аналіз питань з теми), висновки, перелік використаних джерел (від 3 до 10 джерел; бажано використання у т.ч. новітніх наукових джерел за останні 5 років). Обов'язковою умовою написання реферату є план, що складається не менше, ніж з 3-х пунктів, а також вступ та висновки, які повинні виражати власне ставлення студента до обраної теми. В основній частині реферату повинні бути зроблені посилання на усі зазначені джерела (у квадратних дужках – [1], [1; 3] або [5, С.97] – при посилання на цитати). Загальний обсяг реферату – 10-12 сторінок формату А4. Дозволяється рукописний варіант реферату.

Доповідь або повідомлення має мати обсяг 6–10 друкованих (14 інтервал, Times New Roman, міжрядковий відступ складає 1,5; всі поля по 2 см) або 12–20 рукописних (міжрядковий відступ приблизно складає 1,5, всі поля по 2 см) сторінок тексту (враховуючи тільки вступ, сам текст і висновки)

Всі сторінки мають бути пронумеровані (крім титульної сторінки). Мають бути зазначені літературні джерела (повинно бути використано не менше 5 джерел). Якщо використані інтернет-ресурси має бути вказані адреси сайтів. В роботі бажано використовувати публікації з періодичної преси.

Конспект має містити правильно оформлену бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).

Обов'язковою умовою конспектування має бути план (простий або складний). Кожного пункт плану повинен містити основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.

Опрацьований науковий текст має бути представлений у вигляді тез або анотації, можуть бути використані, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо.

Завдання для самостійної роботи студентів

Розділ 1

1. *Реферат на тему: Аналіз визначень особистості у сучасній психології.*
2. *Доповідь на тему: «Передумови та рушійні сили формування та розвитку особистості».*
3. *Критерії оцінки теорій особистості у сучасній персонології (конспект параграфу 3 Розділу І кн. Л. Хьелл, Д. Зиглер Теорії личности)*

Розділ 2

1. *Складіть тезаурус для концепції К. Юнга. Дайте визначення всім вибраним поняттям.*

2. Конспект розділ I книги Еріксон Е. *Дитинство і суспільство*.
3. Доповідь або презентація на тему (за вибором студента): «Особливості дитячого психоаналізу А.Фрейд», «Поняття ідентичність в концепції Е.Еріксона», «Психологія жінки в роботах К.Хорні», «Індивідуальний психоаналіз К.Хорні, як метод самопізнання та всамовдосконалення особистості», «Гра - как основна структура формування та актуалізації особистісного життєвого сценарію».

Розділ 3

1. План-конспект книги Ф.Перлза «Его, голод та агресія» або „Всередині та поза помийним відром”.
2. Психодрама Морено як психотерапевтична технологія.
3. Тезаурус для концепцій Г.Айзенка або Р.Кеттела. Дайте визначення всім вибраним поняттям.

Розділ 4

1. План-конспект книги А. Маслоу «Мотивація і особистість».
2. Доповідь або презентація на тему: «Основні методи клієнт-центрованої терапії».
3. Доповідь або презентація на тему: «Логотерапія: основні положення, методи, принципи».

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи (звіти, реферати, тести тощо), які виконуються із порушенням встановлених викладачем термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від максимально можливої кількості балів за даний вид діяльності). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний, режим роботи тощо).

Політика щодо відвідування. Відвідування лекційних занять є бажаним, але не обов'язковим. Теми пропущених лекційних занять студент опрацьовує самостійно. Відвідування практичних занять та контрольних заходів є обов'язковим. За об'єктивних причин (хвороба, працевлаштування, карантинні заходи тощо) навчання та складання заліку може відбуватися в он-лайн формі за погодженням із викладачем.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- для того аби отримати бали слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);
- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам ще бали за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 5 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

В якості засобів поточного контролю протягом семестру використовуються усні опитування, тестові завдання студентів, перевірка самостійної роботи студентів. Критеріями оцінки є:

- підготовленість до семінарських занять;
- вчасність та якість виконання завдань самостійної роботи;
- результати поточного тестового модульного контролю.

Згідно з навчальним планом підсумковий контроль з дисципліни здійснюється у формі екзамену.

Таблиця 1

Загальний розподіл балів

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на семінарах	10	3	30
Тестові завдання	5	2	20
Індивідуальна самот. робота	1	5	5
Модульна контрольна робота	4	5	20
Разом:			75
Іспит			25
Всього:			100

Розподіл балів за модулями

Вид роботи	Модуль1	Модуль2			Модуль3			Модуль4		
семінари	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Тест	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Модульна к.р	5	5			5			5		
Інд. завдання	5	-			-			-		
за модуль	15	20			20			20		
Разом за сесестр	75									
Іспит	25									
Разом	100									

Схема переведення балів у підсумкову оцінку за національною шкалою наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--

<i>Система перекладу балів в екзаменаційні оцінки</i>			
ECTS	За національною шкалою	Кількість балів	Значення шкали
A	(Відмінно)	90-100	Робота з мінімальними оцінками
B	(Дуже добре)	83-89	Вище середнього стандарту, але з деякими поширеними помилками
C	(Добре)	75-82	В цілому хороша робота, але з помітними помилками
D	(Задовільно)	68-74	Пристойно, але із значними помилками
E	(Достатньо)	60-67	Задовольняє мінімальні вимоги
FX	(Не прийнято)	35-59	Необхідно виконати певну додаткову роботу для успішного складання (доопрацювати)
F	(Не прийнято)	1-34	Необхідна значна подальша робота (переробити)

ПИТАННЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ (ІСПИТ)

1. Визначення понять «індивід», «особистість», «індивідуальність». Змістові та типологічні характеристики структурних компонентів цих понять.
2. Основні фактори розвитку та становлення особистості. Рушійні сили особистісного онтогенезу.
3. Класифікація теорій особистості. Типологія підходів в дослідженні феномену особистості.
4. Дослідження особистості у вітчизняній психології
5. Сучасні пересоналогічні дослідження в Україні.
6. Поняття свідомого і несвідомого в теорії З. Фрейда. Динамічні відносини між ними.
7. Психологічні функції захисту і витіснення в концепції особистості З.Фрейда.
8. Структурні й динамічні компоненти особистості за З.Фрейдом: Ід, Его, Супер-Его, первинні потяги.
9. Фази становлення (розвитку) особистості за Фрейдом. Основні принципи фрейдівської характерології.
10. Тривожність і основні захисні механізми за Фрейдом.
11. Основні засади і техніки психоаналітичного методу.
12. Основні положення аналітичної теорії особистості К.Г.Юнга.
13. Поняття колективного несвідомого в концепції особистості К.Юнга.
14. Основні архетипи та особистісні персоніфікації К.Юнга як відображення багатоаспектності структури особистості.

15. Поняття «самості» в процесі інтеграції особистості. Фази становлення особистісної свідомості по К.Юнгу.
16. Основні поняття характерології К.Юнга та типологія характерів за К.Юнгом.
17. Поняття компенсації і почуття неповноцінності в теорії особистості А.Адлера.
18. Подолання почуття неповноцінності та формування життєвого стилю в концепції особистості А.Адлера.
19. Роль безсвідомих фікцій та свідомого життєвого досвіду у становленні особистості по А.Адлеру.
20. Розвиток і становлення особистості за А.Адлером.
21. Поняття динамічного конфлікту особистості та соціокультурна обумовленість внутрішньоособистісних проблем в концепції К.Хорні.
22. Основні типи базових конфліктів за К.Хорні.
23. Структура особистості за К.Хорні: актуальне, ідеалізоване та реальне «Я».
24. Основи характерології К.Хорні. Типи невротичних схильностей.
25. Причини особистісної дезадаптації за К.Хорні.
26. Базальна тривога та основні стратегії психологічного захисту за К.Хорні.
27. Поняття ціннісних та моральних конфліктів особистості в теорії Е.Фрома. Етика гуманістична та етика авторитарна.
28. Дихотомії екзистенційного та історичного в людині – як як основи особистісного розвитку та самоактуалізації за Е.Фромом.
29. Процеси асиміляції та соціалізації в становленні характеру за Е.Фромом.
30. Характерологія Е.Фрома. Типи непродуктивної орієнтації характеру.
31. Характерологія Е.Фрома. Продуктивна орієнтація характеру.
32. Епігенетичні основи Его-психології. Основні детермінанти розвитку і становлення особистості в концепції Е.Еріксона.
33. Роль дитинства та ігрової діяльності в розвитку і становленні особистості по Е.Еріксону.
34. Вікові періоди особистісного розвитку за Е.Еріксоном та основні позитивні та негативні аспекти вікових фаз: Довіра та Автономність.
35. Вікові періоди особистісного розвитку за Е.Еріксоном та основні позитивні та негативні аспекти вікових фаз: Ініціативність та Умілість.
36. Вікові періоди особистісного розвитку за Е.Еріксоном та основні позитивні та негативні аспекти вікових фаз: Ідентифікація та Близькість.
37. Вікові періоди особистісного розвитку за Е.Еріксоном та основні позитивні та негативні аспекти вікових фаз: Продуктивність та Цілісність.
38. Концептуальні засади динамічної теорії особистості Е.Берна. Стани «Я» та відповідні їм психічні структури.
39. Системи особистості за Е.Бернуом, їх взаємозв'язок та взаємовплив. Я-дитина, Я-дорослий, Я-Батько.
40. Соціальні аспекти становлення особистості за Е.Берном. Поняття трансакцій їх типи та види.

41. Способи структування часу за Е.Берном. Гра – як основна структура формування та актуалізації життєвого сценарію по Е.Берну.
42. Особистісні позиції та їх роль у формуванні життєвого сценарію за Е.Берном.
43. Основи біхевіорального підходу до вивчення особистості.
44. Трансакційний аналіз Е.Берна в самоаналізі особистісних проблем і власного життєвого сценарію.
45. Гуманістична теорія особистості А.Маслоу.
46. Феноменологічна теорія особистості К.Роджерса і основи клієнт-центрованої терапії.
47. Положення К.Левіна про потреби і динамічні характеристики квазіпотреб.
48. Поняття психологічного поля в концепції К. Левіна.
49. Структура особистості та складові її життєвого простору.
50. Основні ідеї гуманістичної психології.
51. Розвиток особистості в теорії К.Левіна.
52. Уявлення про особистість в теорії Б.Скінера.
53. Респондентна та оперантна поведінка як основа вивчення особистості за Б.Скінером.
54. Детермінанти людської поведінки в соціально-когнітивній теорії А.Бандури.
55. Теорія когнітивних конструктів Дж.Келлі.
56. Основні ідеї диспозиційного підходу в теорії особистості.
57. Основні механізми особистісного функціонування в теорії А.Бандури.
58. Гуманістичне тлумачення людської природи в концепції особистості А.Маслоу.
59. Мотиваційно-ієрархічна структура особистості Маслоу.
60. Теорія типів особистості Г.Айзенка.
61. Поняття феноменального досвіду та гуманістичне тлумачення природи людини в концепції особистості К.Роджерса.
62. Структура особистості за К.Роджерсом. «Я»-концепція, як основа особистості.
63. Розвиток та становлення особистості в концепції К.Роджерса.
64. Поняття рис особистості в диспозиційній теорії Г.Олпорта.
65. Структура особистості за Г.Олпортом.
66. Теорія мотивації людської поведінки Г.Олпорта.
67. Прагнення до смислу як фундаментальна мотиваційна сила в теорії В.Франкла.
68. Структурна теорія особистості Р.Кеттела.
69. Поняття мотиваційного вакууму та причини його виникнення по В.Франклу.
70. Основні положення когнітивного підходу у психології особистості

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – М., 1977..
 2. Анциферова Л.И. Системный подход к изучению формирования и развития личности // Проблемы психологии. Личность. – М., 1982. – С. 140–141.
 3. Асмолов А.Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа. – М.: Смысл, 2002.– 416с.
 4. Варій М.Й. Психологія особистості: Навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 592с.
 5. Гордієнко В.Копець Л. Психологія особистості в біографіях, подіях, портретах: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К.: Вид.дім "Києво-Могилянська академія", 2007.
 6. Загальна психологія: підруч. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Київ: Каравела, 2012.
 7. Зейгарник Б.В. Психология личности: норма и патология: Избранные психологические труды. М.: Издательство МПСИ, 2003. 416с.
 8. Копець Л.В. Психологія особистості: Навч. посіб для студ. вищ.навч. закл. – К.: Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 460с.
 9. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості. Київ, 2003.
 10. Максименко С.Д. Психологія особистості. Київ : Вид-во Тов. КММ, 2007.
 11. Максименко С.Д., Мул С.А. Структура особистості: теоретико–методологічний аспект. Проблеми сучасної психології. 2009. Вип. 6. Ч. 1. С. 3–13.
 12. Психология личности: тексты/ Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А. А. Пузыря. М., 1982.
 13. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології. Київ, 2006.
 14. Слободчиков В.И. Исаев Е.И. Человек как личность, индивидуальность и универсальность// Слободчиков В.И. Исаев Е.И. Психология человека. Введение в психологию субъективности. М.: 1995.
 15. Столяренко О.Б. Психологія особистості: Навч.посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 280с.
 16. Титаренко Т.М.Сучасна психологія особистості: Навч.посібник. 2-ге вид. К.: Каравела, 2013. 372с.
 17. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. СПб.: Питер, 2003. С. 19-55.
 18. Фрейдджер Р., Фейдимен Дж. Личность:теории, эксперименты, упражнения. СПб, 2001.
 19. Ющенко І.М. Основи психології особистості: Навчально-методичні посібник для студентів ВНЗ спеціальності «Психологія». Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2014. 216с.
- Додаткова:*
20. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии. - М., 1995.

21. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы. М, 1988.400 с.
22. Берн Э. Трансакционный анализ и психотерапия. СПб., 1992. 224 с. Дрозденко К.С. Загальна психологія в таблицях та схемах. К: 2004.
23. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность. М., 1975.
24. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. М., 1984.
25. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб.: Питер, 2003. 352с.
26. Мей Р. Открытие Батия. М.: Институт общегуманитарных исследований, 2004. 224с.
27. Обухова Л.Ф. Детская (возрастная) психология / Развитие классического психоанализа в работах Анны Фрейд. М.:Тривола, 1995.
28. Роджерс К. Клиентцентрированный (человекоцентрированный) подход в психотерапии // Вопросы психологии. 2001. №2. С. 48-58.
29. Роджерс К. О человеческих возможностях. М., 1977.
30. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: В 2 т. – СПб.: Питер, 2000. 720с.
31. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник : Пер. с англ. и нем. / Общ. ред. Л.Я.Гозмана и Д.А. Леонтьева. М.: Прогресс, 1990. 368с.
32. Фрейд З. Психология бессознательного: Сборник произведений / Сост., науч. ред. М.Г. Ярошевский. М., 1990. 448 с.
33. Хорни К. Самоанализ. Психология женщины. Новые пути в психоанализе. СПб.: Питер, 2002. 480с.
34. Шульц Д.П., Шульц С.Е. История современной психологии. СПб.: Евразия, 1998. 528с.
35. Эриксон Э. Детство и общество/ Пер с англ. СПб.: Фонд «Университетская книга, 1996.- 592с.
36. Ярошевский М.Г. История психологии. М., 1985.

Електронні ресурси

<https://4brain.ru/psy/books.php>

<http://www.knigafund.ru/tags/451>

<http://www.elle.ru/stil-zhizni/books/5-samyih-izvestnyih-knig-po-psihologii/>

<http://www.rulit.me/books/psihologiya-lyudi-koncepcii-eksperimenty-read-396543-17.html>

<http://www.human-nature.com/esterson/index.html>

Фрейджер Р., Д.Фейдимен Личность: теории, упражнения, эксперименты
https://royallib.com/book/freydger_robert/teorii_lichnosti_i_lichnostniy_rost.html

Хьелл Л. Зиглер Д. Теории личности. СПб: Питер, 2006.608с. Режим доступа:

<https://may.alleng.org/d/psy/psy095.htm>

Холл К. Линдсей Г. Теории личности. М.: "КСП+", 1997. Режим доступа:

<http://psylib.org.ua/books/holli01/index.htm>